

MEMO

Van : Rekenkamercommissie Aa en Maas
Aan : Algemeen bestuur
Datum : 11 mei 2023
Onderwerp : Uitkomsten vooronderzoek bedrijfs(bodem)waterplan

Aanleiding

In de Rekenkamercommissie van 8 december 2022 is besloten een verkennend vooronderzoek te doen naar het onderwerp bedrijfswaterplannen, zoals aangedragen in de door de Rekenkamercommissie georganiseerde bijeenkomst van 24 november 2022, waarbij AB-leden is gevraagd suggesties voor onderzoeksonderwerpen aan te dragen. De vraag was:

“Hoe functioneert het gebruik van bedrijfswaterplannen en wat levert dat op? Kan het gebruik van bedrijfswaterplannen verder worden geïntensiveerd of worden uitgebreid met effecten op de bodem?”.

Nadere uitwerking probleemstelling

De rekenkamercommissie heeft dit als volgt uitgewerkt.

Onderzoeksdoelstelling

Inzicht krijgen in het functioneren (gebruik) van bedrijfswaterplannen en de effectiviteit daarvan. Deze doelstelling kan uitgebreid worden met het inzichtelijk maken of we als waterschap Aa en Maas in lijn liggen met de omringende waterschappen (benchmarking). De doelstelling is vertaald in de volgende vraagstelling en deelvragen.

Vraagstelling

1. Beleid en ambitie waterschap Aa en Maas
 - a. Wat is het beleid, doelstelling en ambitie van Aa en Maas inzake bedrijfswaterplannen?
2. Proces
 - a. Hoe verloopt het proces inzake bedrijfswaterplannen bij Aa en Maas?
 - b. Wat doet Aa en Maas met bedrijfswaterplannen?
3. Effectiviteit
 - a. Is er zicht op het effect van bedrijfswaterplannen voor het waterschap en/of bedrijven?
 - b. Welke factoren zijn van invloed op functioneren/gebruik?
 - c. Worden effecten gemonitord?
4. Benchmark
 - a. Hoe doen andere waterschappen het (Brabantse Delta/Dommel)?
 - b. Is dit te benchmarken?
 - c. Leren we van elkaar?
5. Is uitbreiding (met bijvoorbeeld bodem) mogelijk / wenselijk?
 - a. Kunnen de plannen worden geïntensiveerd en waar is dat van afhankelijk?
 - b. Kunnen deze plannen worden uitgebreid voor wat betreft de effecten op de bodem?

Beantwoording op basis van deze verkenning

Door middel van een kort (niet uitputtend) brononderzoek (zie bronvermelding in de bijlage) is een eerste verkenning van het onderzoeksonderwerp uitgevoerd. Op basis hiervan worden onderstaand samenvattend de (deel)vragen op hoofdlijnen beantwoord.

1. Beleid en ambitie waterschap Aa en Maas
 - a. Wat is het beleid, doelstelling en ambitie van Aa en Maas inzake bedrijfswaterplannen?

In de vergadering van het algemeen bestuur van 6 juni 2014 is de beleidsnotitie Grondwaterberekening 2014 vastgesteld. Hierin ligt vast dat agrariërs een bedrijfswaterplan (BWP) nodig hebben om uit grondwater te mogen beregenen met het oog op waterbesparing en waterconservering. Hiervoor is een model vastgesteld.

In het Bestuursakkoord 2019-2023 is de ambitie vastgelegd om het bedrijfswaterplan te verbreden tot een bodem- en waterplan. Doel van deze verbreding is een meer integrale benadering door het toevoegen van bodem- en waterkwaliteits-verbeterende maatregelen. Deze doorontwikkeling naar een BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP) is eveneens opgenomen in het WBP 2022-2027, het grondwaterconvenant 2021-2027 (welke op 15 december 2021 door 13 partijen in Noord-Brabant is getekend) en de hieruit voortvloeiende zogenaamde Houtskoolschets beregeningsbeleid. De planning voor de uitrol van het BBWP is gericht op de periode 2023 – 2027. We zitten nu dus aan de vooravond van deze uitrol.

2. Proces
 - a. Hoe verloopt het proces inzake bedrijfswaterplannen bij Aa en Maas?
 - b. Wat doet Aa en Maas met bedrijfswaterplannen?

Voor het kunnen aanvragen van een onttrekkingsvergunning is het indienen van een bedrijfswaterplan nodig. De aanwezigheid bij de aanvraag van een BWP wordt gecheckt (anders wordt de vergunning niet verstrekt). In welke mate het BWP inhoudelijk wordt beoordeeld, is in deze fase niet nader onderzocht. Wel wordt in een evaluatie van het BWP uit 2015 gemeld: *“De kwaliteit van de ingediende BWP’s is over het algemeen goed mede dankzij het feit dat vele plannen met hulp van een adviseur zijn opgesteld. Het meldingsformulier bleek bij aanlevering niet altijd volledig ingevuld te zijn en ook ontbraken soms de bijlage met de locaties van de putten. Deze zijn in tweede instantie aangevuld of alsnog bijgevoegd.” ... “Veel plannen zijn met hulp van een adviseur van de ZLTO tot stand gekomen. Tussen adviseurs en behandelde ambtenaren bij de waterschappen is er in de uitvoering waar nodig afstemming geweest.”*

3. Effectiviteit
 - a. Is er zicht op het effect van bedrijfswaterplannen voor het waterschap en/of bedrijven?
 - b. Welke factoren zijn van invloed op functioneren/gebruik?
 - c. Worden effecten gemonitord?

In 2015 is een eerste evaluatie van het BWP geweest, in 2018 een tweede keer. Bij deze evaluatie zijn zowel agrariërs als ambtenaren bevraagd en heeft er ook een analyse van databases en bedrijfswaterplannen plaatsgevonden. Uitkomst was dat de effectiviteit van het instrument tot op heden beperkt is, maar er worden wel grote kansen gezien (ook door agrariërs zelf) met name door klimaatverandering (noodzaak door verdroging wordt ingezien) en meer integrale aanpak van maatregelen (waaronder verbreding met bodem). Aangezien de uitrol van BBWP vanaf 2023 zal plaatsvinden is de effectiviteit daarvan op dit moment (uiteraard) niet vast te stellen. De eerste ervaringen zijn echter positief, zo blijkt uit een evaluatie waarin dit instrument is

geëvalueerd samen met agrarische ondernemers binnen het BodemUp¹ programma in de provincie Noord-Brabant: *“Uit de praktijkevaluatie blijkt dat zij positief gestimuleerd worden door het geleverde maatwerk in het BBWP. De score-systeematiek maakt gebruikers enthousiast om zelfs meer maatregelen te nemen dan oorspronkelijk beoogd. Het BBWP maakt voor hen de vertaalslag van de wat abstracte gebiedsopgaves richting maatregelen die binnen hun bedrijf een positieve bijdrage leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving. Het faciliteert en uniformeert daarnaast de gesprekken die adviseurs voeren.”*

4. Benchmark

- a. Hoe doen andere waterschappen het (Brabantse Delta/Dommel)?
- b. Is dit te benchmarken?
- c. Leren we van elkaar?

Het beleid is gezamenlijk (Brabant-breed) ontwikkeld. Tussentijds is het bedrijfswaterplan gezamenlijk met de Brabantse waterschappen geëvalueerd, in 2015 samen met Brabantse Delta en in 2018 (door een extern bureau) Brabant-breed. Hoewel het beleid en evaluaties dus gezamenlijk worden uitgevoerd, zijn de evaluaties voornamelijk beperkt om van een benchmark te spreken.

5. Is uitbreiding (met bijvoorbeeld bodem) mogelijk / wenselijk?

- a. Kunnen de plannen worden geïntensiveerd en waar is dat van afhankelijk?
- b. Kunnen deze plannen worden uitgebreid voor wat betreft de effecten op de bodem?

Ja, doorontwikkeling naar Bedrijfs Bodem en Water Plannen (BBWP) is als ambitie vastgelegd (zie 1) en is mede i.s.m. de Brabantse waterschappen ontwikkeld. Binnen het BodemUp programma wordt het BBWP al op vrijwillige basis toegepast. De eerste ervaringen zijn positief. Verdere uitrol van het BBWP is gepland voor 2023-2027.

¹ Bron: Rapport “BedrijfsBodemWaterPlan: maatwerk voor duurzaam bodem- en waterbeheer” (<https://www.nmi-agro.nl/wp-content/uploads/2021/01/1805.N.20-BedrijfsBodemWaterPlan-20201205.pdf>), Nutriënten Management Instituut BV, 5 december 2020, pagina 2.

Conclusie

De meeste vragen in het vooronderzoek worden in meer of mindere mate beantwoord.

Het bedrijfswaterplan is al twee keer geëvalueerd (in 2015 en 2018). De (door)ontwikkeling naar een bedrijfsbodemwaterplan is – zoals ook is afgesproken in het Bestuursakkoord 2019-2023 – (Brabant-breed) ingezet en wordt bij Aa en Maas onder andere al als pilot in het project SGB (Sensor Gestuurd Boeren) al enige tijd toegepast.

De Rekenkamercommissie is dan ook van mening dat – gezien de energie die nu aan het bedrijfsbodemwaterplan besteed wordt en de fase waarin het nu verkeert – het op dit moment geen onderzoekwaardig onderwerp is voor de Rekenkamercommissie.

Dit laat onverlet dat over een periode van 2-3 jaar wel gekeken kan worden naar wat het instrument en de verbreding dan doet. De Rekenkamercommissie zet het onderwerp daarom opnieuw op de groslijst voor mogelijk onderzoek op termijn.

Uit het vooronderzoek blijkt wel dat een aantal aandachtspunten nu al door het DB bekeken kan worden, of richting AB ten minste zekerheid over gegeven kan worden. Als voorbeeld: er is niet door de Rekenkamercommissie bekeken of een ingediend BWP voor een onttrekkingsvergunning inhoudelijk wordt beoordeeld en waarop deze wordt getoetst. Dit is een aspect om als DB nadere duiding op te geven. Ook hoe Brabant-breed met de andere waterschappen wordt opgetrokken en wat er komende jaren wordt gedaan om te komen tot een effectieve inzet van het instrument BBWP is interessant voor het AB om nader kennis van te kunnen nemen.

BIJLAGE: Gebruikte bronnen

Door middel van een kort (niet uitputtend) brononderzoek is een eerste verkenning van de onderzoeksonderwerp uitgevoerd, leidend tot de samenvattende beantwoording van de onderzoeksvragen op de voorgaande pagina's.

Onderstaand zijn de geraadpleegde bronnen vermeld, inclusief de constatering/citaten die gebruikt zijn voor de hoofdtekst.

- **Model Bedrijfswaterplan waterschap Aa en Maas** (geldend vanaf 13-06-2014): <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR340317/1>
- **Website Aa en Maas:** <https://www.aaenmaas.nl/regelen/bedrijfswaterplan/>
- **Beleidsnotitie grondwaterberegening 2014** (AB 6 juni 2014, agendapunt 4.6)
- **Evaluatie bedrijfswaterplan** (maart 2015, Aa en Maas en Brabantse Delta).
Voor de evaluatie zijn ingediende plannen geëvalueerd en zijn interviews gehouden met indieners.
 - Conclusies: *“Eind december 2014 kunnen 172 agrariërs in het westen en oosten van Brabant flexibel beregenen uit grondwater. Het betreft zowel melkveehouders, akkerbouwers als gemengde bedrijven. Het nieuwe beregeningsbeleid heeft nog niet geleid naar een duidelijk zichtbaar nieuw elan voor waterbesparing en waterconservering. Het zijn met name agrariërs die reeds actief en bewust bezig zijn met waterbesparing en waterconservering die een BWP hebben ingediend om flexibel te kunnen beregenen. De plannen zijn vrijwel allemaal met hulp van een adviseur (ZLTO) tot stand gekomen. Afstemming met collega agrariërs of het gezamenlijk opstellen van bedrijfswaterplannen is niet gebeurd.”*
 - Aanbevelingen: *“De BWP's kunnen prima mee als basis dienen voor de GGOR trajecten. Waar nodig dient er extra energie te worden gezet om de bedrijfswaterplannen meer in onderlinge afstemming tussen agrariërs tot stand te laten komen. Als er in 2015 een aanzienlijk toename komt van het aantal BWP's is het van belang om bij de volgende evaluatie (voorjaar 2016) ook de informatie mee te nemen die is opgenomen op de meldingsformulieren. Op die manier is inzichtelijk te maken hoeveel nieuwe onttrekkingen en nieuwe putten er als gevolg van het nieuwe beregeningsbeleid zijn bijgekomen. Omdat het BWP een nieuw instrument is, is het raadzaam om de afstemming tussen behandelend ambtenaren en adviseurs dit jaar te continueren zodat het instrument en de adviseurs optimaal kunnen worden ingezet.”*
- **Aequator rapport 25 juli 2018:**
“Evaluatie bedrijfswaterplannen binnen het beregeningsbeleid van de brabantse waterschappen”. Het doel van de evaluatie is inzicht te krijgen of het instrument BWP heeft bijgedragen aan:
 - Het stimuleren van het treffen van waterconserverende en waterbesparende maatregelen.
 - Toenemen bewustwording agrariërs op het vlak van zuinig omgaan met water.Onderzoeksmethodiek: (A) enquête onder agrariërs, (B) analyse van databases met bedrijfswaterplannen en (C) interview met betrokken handhavers en vergunningverleners.
Hoofdconclusies:
 - Op basis van de evaluatie heeft het instrument BWP in beperkte mate bijgedragen aan het stimuleren van waterconserveringsmaatregelen.
 - Uit zowel de enquête (55% van de respondenten) als de interviews kwam naar voren dat men reeds zuinig met water voor beregening omgaat, zowel vanuit een intrinsieke motivatie als een kostenoverweging. Op basis van deze evaluatie kan echter niet worden aangetoond dat als gevolg van het BWP het waterbewustzijn is verhoogd.Enkele aanbevelingen: *“Als gevolg van de verwachte klimaatsveranderingen zal in de toekomst als gevolg van meer en langere droge periodes de noodzaak om te beregenen groter worden. In de praktijk beregent de agrarische ondernemer niet optimaal maar conservatief vanuit een kostenoverweging. Vanuit deze noodzaak is de wens om aan waterconserverende maatregelen te werken (door zowel waterschappen als de agrarische sector) steeds groter. De uitkomsten van de evaluatie laten zien dat agrariërs welwillend zijn water te besparen door middel van maatregelen.*

Middels een proactieve houding van het waterschap (voorlichting en advisering) over het vasthouden en besparen van water zou deze welwillendheid op een positieve wijze gestimuleerd kunnen worden. Het BWP (in andere vorm lees hieronder) kan hierin een rol krijgen om samen met agrariërs kansrijke maatregelen op bedrijfsniveau vast te stellen en uit te voeren. Het BWP zou uitgebreid kunnen worden met een meer integrale benadering van de thema's Wateroverlast, Waterkwaliteit en Bodemkwaliteit waardoor een 'meer samenhang' van de maatregelen per bedrijf ontstaat."... Uit de aanvullende bodem-gerelateerde vragen blijkt dat het versterken van de bodemkwaliteit momenteel een actueel thema is, waar veel agrariërs reeds mee bezig zijn. Het thema bodem is dan ook een goede ingang om met de agrariër in gesprek te gaan over de integrale wateropgave."

- **Bestuursakkoord 2019-2023**, bestuurlijke accenten in het waterbeheer:
 - Pag. 8: "Afspraken over maatregelen zoals lop-stuwen en klimaatadaptieve drainage leggen we vast in bedrijfswaterplannen, met daarbij aandacht voor de verantwoordelijkheid van de grondeigenaren en die van het waterschap".
 - Pag. 11: "We verbreden het bedrijfswaterplan tot een bodem- en waterplan waarin elementen zoals verhoging van het organisch stofgehalte en uitspoeling van nutriënten een rol krijgen. We zien hier ook een rol voor het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)".
- **WBP 2022-2027**: <https://www.aaenmaas.nl/overons/waterbeheerplan-2022-2027/bekijk-wbp/>:
 - Pag. 37: "... het traject van Bedrijfs Bodem en Waterplannen..."
 - Pag. 46: "...de ontwikkeling en uitrol van een bodem- en waterplan per bedrijf..."
- **Begroting 2023**, pag. 28:

"We werken de systematiek van het werken met de Bedrijfs Bodem en Water Plannen verder uit, waarbij die een meer verplichtend karakter krijgen en naast waterkwantiteit (bijvoorbeeld waterconserverende maatregelen) ook waterkwaliteitsverbeteringen onderdeel van het plan moeten zijn. Binnen het lopende BodemUp programma gebeurt dit nu al op vrijwillige basis: elke deelnemer legt bodem – en waterkwaliteitsmaatregelen per perceel vast in het BBWP."
- **Jaarverslag 2020** van Aa en Maas (pag. 33):

"In 2020 hebben we gewerkt aan de volgende zaken voor het onderdeel waterkwaliteit." ... "...Het bedrijfswaterplan onder het beregeningsbeleid is uitgebreid met een component bodem- en waterkwaliteit: Het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP). Dit is getest onder een groep van 30 BodemUP-deelnemers. Met dit BBWP wordt de toekomstige advisering van ondernemers op bedrijfsniveau geprofessionaliseerd. Ook worden de prestaties op perceelniveau gemonitord en afgezet tegen de gebiedsopgaven. Zo moet het effect van bovenwettelijke trajecten (DAW) inzichtelijk worden..."
- **Jaarrekening 2021**:
 - Pag. 31: "Aa en Maas heeft in het project Sensorgestuurd boeren gewerkt aan kennisontwikkeling rond de stikstofkringloop op en rond agrarische percelen en sloten. In 2021 hebben de deelnemende boeren diverse maatregelen genomen in zowel maisteelt, lelieteelt en aardappelteelt, gericht op vermindering van stikstofverliezen, mede ondersteund door metingen vanuit de landelijke Kennisimpuls waterkwaliteit. Binnen dit project is het instrument Bedrijfsbodem en -waterplan (BBWP) getoetst aan de praktijk. Het bleek een zeer bruikbare tool om met agrariërs het gesprek aan te gaan over op maatregelen op perceelniveau."
 - Pag. 31: "In samenwerking met provincie, ZLTO en waterschappen is in 2021 het volgende gedaan:"... "Voor de DAW²-aanpak is per waterschap een Gebiedsdocument Agrarisch Waterbeheer opgesteld. In 2022 wordt een uitvoeringsprogramma voorbereid om hier gericht uitvoering aan te geven. Vanuit Brabant is het instrument Bedrijfsbodem en -waterplan landelijk op de kaart gezet als advies- en monitoringstool binnen DAW ten behoeve van prestatie monitoring."

² DAW: Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

- **Houtskoolschets beregeningsbeleid** (thema-AB 30 september 2022) / Grondwaterconvenant 2021-2027:
 - Pag. 4: *“Uitgangspunt voor nieuw beregeningsbeleid”...“1. BedrijfsBodemWaterPlan benutten voor het beleid; dit is afgesproken in het Grondwaterconvenant”.*
 - Paragraaf 2.3. BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP):
“In het grondwaterconvenant is afgesproken: “De bedrijfsbodem en waterplannen (BBWP) zijn - startend vanaf 2022 - een voorwaarde om te kunnen beregenen uit grondwater, om uiteindelijk uiterlijk in 2027 alleen nog te beregenen wanneer daar voldoende maatregelen tegenover staan vanuit het BBWP.” Aantal kopjes onder paragraaf 2.3:
 - *“BBWP de standaard voor integrale agrarische wateropgaven”;*
 - *“BBWP heeft potentieel meer impact dan huidig bedrijfswaterplan”;*
 - *“Ontwikkeling BBWP nodig, dit kan in 2022 uitgevoerd”;*
 - *“BBWP voor andere onttrekkers als sportvelden en golfbanen”;*
 - *“BBWP verbinden aan duurzaamheidscertificeringen vanuit de markt”;*
 - *“Effectiviteit BBWP evalueren: Het BBWP heeft veel potentie. In hoeverre het BBWP en de maatregelen die er uit voortvloeien effectief zijn, is onzeker. Daarom zal dit geëvalueerd moeten worden. Een effectieve evaluatie zal bestaan uit een combinatie van bedrijfsspecifieke metingen en regionaal herstel van de grondwaterbalans. Omdat er tijd nodig is voor de uitrol van het BBWP, het nemen van maatregelen en het verwachten van effecten, zal de effectiviteit pas over enkele jaren kunnen worden geëvalueerd.”*
 - Paragraaf 3.2 *“Organisatie BBWP: Het hebben van een BBWP op zich is niet voldoende: het moet ook worden uitgevoerd. Dat betekent dat handhaving nodig is om zeker te stellen dat:*
 - *Ondernemers een BBWP hebben;*
 - *Ondernemers het BBWP uitvoeren;*
 - *Ondernemers niet over hun individuele beregeningsruimte heen gaan;*
 - *De ondergrens van het gebied niet overschreden wordt.*

Per 1 januari 2023 start de uitrol van het BBWP over Brabant. De ambitie om alle ondernemers met een onttrekking te bereiken, is groot. De focus zal daarom liggen op het invoeren van het BBWP, bedrijf voor bedrijf, en minder op het updaten van BBWP's op bedrijven waar al een BBWP is vastgesteld. De Waterschappen kunnen hun VTH-taak de eerste jaren richten op het eenmalig goedkeuren van het BBWP en de daaraan gekoppelde beregeningsruimte. Mettertijd zal de inspanning verschuiven naar het controleren en updaten van al bestaande BBWP's.

De planning voor de uitrol BBWP is gericht op de periode 2023 – 2027. Hier zit een zorg van partijen: verloopt de uitvoering volgens planning? Hoe verhoudt zich dat tot een overgangperiode van het beleid?”
- **Website [BedrijfsBodemWaterPlan](https://bedrijfsbodemwaterplan.nl/faq.html)** (doel BBWP: Halen doelen DAW (Deltaplan Agrarisch Waterbeheer) en monitoren voortgang; website ondersteund door o.a. waterschap Aa en Maas).
<https://bedrijfsbodemwaterplan.nl/faq.html> : *“Wat krijg ik er voor terug: Boeren in provincie Noord-Brabant krijgen de mogelijkheid tot extra beregeningsruimte zodra er een BBWP is ingevuld en er maatregelen zijn genomen die het watervasthoudend vermogen van de bodem vergroten. Het BBWP vervangt daarmee het huidige BedrijfsWaterPlan. De komende twee jaar wordt er door ZLTO, betrokken waterschappen en provincies gewerkt aan nieuwe verdienmodellen waarmee duurzaam bodem- en waterbeheer kan worden beloond. Denk hierbij aan extra beleidsruimte, toegang tot subsidies of minder handhaving. Hoe meer deelnemers meedoen, hoe meer mogelijkheden hier ook liggen.”*
- **Verslag Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg** d.d. 12 februari 2021, agendapunt 3 ‘presentatie ZLTO Bedrijfs Bodem en Waterplan (BBWP)’:
“De heer” “geeft een presentatie op het Bedrijfs Bodem- en Waterplan (BBWP). Eén van de doelen van het BBWP is het versterken van de rol van de bodem in waterbeheer. De intentieovereenkomst ‘Beregenen uit grondwater’ uit 2014, het landelijk spoor Deltaplan Agrarisch

Waterbeheer, BodemUP en het provinciale programma Vitale Bodem liggen hieraan ten grondslag. Daarnaast heeft het BBWP een faciliterende rol door het vertalen van gebiedsopgaves naar actie en maatwerk, het gesprek met agrariërs aan te gaan via 'plan-do-act', de kwaliteit en adviezen te uniformeren en de groenblauwe bodemdiensten te monitoren. Via het BBWP kunnen water- en bodemdiensten worden gevaloriseerd. Het initiatief van het BBWP wordt onder meer gedragen door ZLTO, de provincie Noord-Brabant en de Brabantse waterschappen en integreert bestaande tools zoals Bodemscan, het Bedrijfswaterplan en Maatregelen Op-De-Kaart. Het BBWP wordt met de praktijk verder uitgewerkt. Het BBT stuurt op maatwerk in de te nemen maatregelen. Zo wordt onder meer gestuurd op het vergroten van watervasthoudend en bufferend vermogen van de bodem, een hoge nutriëntenbenutting en lage nitraatuitspoeling naar grondwater en het verminderen van uitspoeling van nitraat en fosfaat naar oppervlaktewater. Spreker geeft een toelichting op de planning in 2020 en 2021, het maatwerk per perceel en de effectiviteit van de maatregelen. In 2020 is een prototype van het BBWP getest op ca. 35 bedrijven. Uit de evaluatie hiervan blijkt dat er een positieve grondhouding is voor het BBWP en dat dat ondernemers veelal bereid zijn meer dan 5 maatregelen te nemen. Er is wel behoefte om het effect wat het oplevert te meten. Gebleken is ook dat het nemen van maatregelen via het BBWP worden gekoppeld aan een verdienmodel voor de sector. Dit moet ambtelijk nog nader worden besproken.

De heer" "refereert aan een recente presentatie van N90-metingen naar nitraat/ stikstofresiduen in het grond- en oppervlaktewater aan het Ministerie. Een N90-meting geeft een goed inzicht in het stikstofmanagement in de laag 0-90 cm en het effect van maatregelen die agrariërs nemen. Het Ministerie beziet momenteel of en in hoeverre in een dergelijke tool kan worden geïnvesteerd. Een dergelijk instrument sluit ook goed aan bij het grondwater- en antiverdrogingsvraagstuk."

- **Rapport "BedrijfsBodemWaterPlan: maatwerk voor duurzaam bodem- en waterbeheer"**

(bron: <https://www.nmi-agro.nl/wp-content/uploads/2021/01/1805.N.20-BedrijfsBodemWaterPlan-20201205.pdf>), Nutriënten Management Instituut BV, 5 december 2020:

"In samenwerking met ZLTO, het Louis Bolk Instituut, provincie Noord-Brabant en de Brabantse waterschappen is een integraal BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP) ontwikkeld waarmee het mogelijk is om per bedrijf maatwerk te leveren om bij te dragen aan schoon grond- en oppervlaktewater, voldoende water-vasthoudend en bufferend vermogen en een hoge benutting van nutriënten. Het faciliteert daarmee het gesprek tussen agrariër en adviseur als ook de doelen van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Met de BBWP is het mogelijk om de huidige bijdrage van agrariërs aan allerlei maatschappelijke opgaves zichtbaar te maken als ook om gericht te sturen op verbetering van de bodemkwaliteit." Enkele passages:

- "Het BBWP integreert bestaande kennis vanuit de Nationale Wateranalyse, provinciale bodemkwaliteits-projecten, de GLB-pilot en inzichten vanuit de Kennisimpuls in een eenvoudig advies- en monitorings-instrument. Op basis van de gebiedsopgave en kenmerken van het perceel, worden kansen (en risico's) in beeld gebracht in relatie tot het vasthouden en bufferen van water, het verhogen van de efficiëntie van bemesting, het vasthouden van fosfaat (voorkomen afspoeling) en stikstof en nitraat (voorkomen uitspoeling en afspoeling). Gegeven de effectiviteit van maatregelen op deze vijf aspecten wordt per bedrijf aanbevelingen gedaan voor de meest effectieve maatregelen die inpasbaar zijn op het bedrijf. De implementatie ervan wordt gemonitord en biedt mogelijkheden voor nieuwe verdienmodellen."
- "In het najaar van 2020 is dit instrument geëvalueerd samen met agrarische ondernemers binnen het BodemUP-programma in provincie Noord-Brabant. Uit de praktijkevaluatie blijkt dat zij positief gestimuleerd worden door het geleverde maatwerk in het BBWP. De score-systematiek maakt gebruikers enthousiast om zelfs meer maatregelen te nemen dan oorspronkelijk beoogd. Het BBWP maakt voor hen de vertaalslag van de wat abstracte gebiedsopgaves richting maatregelen die binnen hun bedrijf een positieve bijdrage leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving. Het faciliteert en uniformeert daarnaast de gesprekken die adviseurs voeren. De voorgestelde verbeteringen liggen vrijwel allemaal in het verlengde van het leveren van meer maatwerk."

- *“Het BBWP brengt hiermee kennis naar de praktijk, geeft advies en inspiratie aan ondernemers en hun adviseurs, registreert deze adviezen op een uniforme wijze en borgt de kwaliteit van adviezen. Het BBWP ondersteunt ondernemers met het plannen en uitvoeren van maatregelen die bijdragen aan voldoende en schoon water. Omdat elke regio in Nederland binnen de context van het DeltaPlan Agrarisch Waterbeheer een vergelijkbare vertaalslag moet maken om de waterkwaliteit en kwantiteit te verbeteren, zien we mogelijkheden voor uitrol van dit initiatief naar heel Nederland.”*
- **Offerte aanvraag toets adviseringstool in Bedrijfsbodem en waterplan Brabant 30 maart 2021:** *“Samenwerkende partijen in Brabant hebben t.b.v. de advisering op bedrijfsniveau, en monitoring van maatregelen op waterkwaliteit en waterkwantiteit, het BedrijfsBodem- en Waterplan (hierna BBWP) ontwikkeld. Het is de bedoeling om deze adviseringssystematiek breed in Brabant te gebruiken in DAW projecten, Bodem-Up in het bijzonder. Een eerste versie van het BBWP is al geëvalueerd onder 39 Bodem-Up deelnemers. Voor de verdere ontwikkeling willen we graag toetsen of de BBWP systematiek goede maatregelen voorstelt, en of deze ook door de geadviseerde boeren worden opgevolgd. Daartoe willen we de methodiek vergelijken met een intensief adviseringstraject gebaseerd op ‘state of the art’ perceelanalyses, die zijn uitgevoerd in het project Sensorgestuurd Boeren.” ... “Op basis van al deze informatie en analyses is per perceel een factsheet opgesteld en zijn hierop gebaseerde maatregelen voorgesteld, t.b.v. verminderen emissies stikstof. Wij beschouwen deze analyse als ‘state of art’ referentie analyse, en willen de methodiek en adviezen die uit het BedrijfsBodem en Waterplan komen hiermee vergelijken. De methodiek uit het BBWP is snel inzetbaar, minder kostbaar, maar gebaseerd op data met een wat grovere resolutie. Het is daarmee geschikt voor opschaling naar bedrijfsadviezen op Brabantbrede schaal. Voorwaarde is dat er goede, bruikbare adviezen uitkomen.”*
- **Sensor Gestuurd Boeren, eindrapportage POP3, 1 maart 2023:**
Pagina 22: **“Evaluatie tool Bedrijfs Bodem en Waterplan met knelpuntanalyse SGB (2021-deelproject C)”**... *Voor de provincie Noord-Brabant en de drie Brabantse Waterschappen is een tool ontwikkeld die boeren (of adviseurs) kunnen gebruiken om een inschatting te maken voor de meest effectieve maatregelen die ze kunnen nemen op percelen om emissies van nutriënten te verminderen (BedrijfsBodem en Waterplan). Deze tool is ontwikkeld buiten de scope van SGB. Binnen SGB is er ook een methodiek uitwerkt om tot een selectie van maatregelen te komen (landbouwkundige knelpuntenanalyse). Beide methodes verschillen in aanpak, gebruikte gegevens en kosten voor toepassing. De uitkomsten van beide aanpakken zijn met elkaar vergeleken. De belangrijkste conclusies is dat beide aanpakken een goed middel zijn om het gesprek aan te gaan tussen overheid en boeren over het nut, noodzaak en praktische haalbaarheid voor de inzet van emissie-reducerende maatregelen.”*
- **Artikel:** <https://www.stal-en-akker.nl/artikel/492027-noord-brabant-wil-met-bodemup-project-flink-opschalen/> (29 juni 2022):
“Noord-Brabant pakt door met het BodemUP-project. Komende winter gaat BodemUP 2.0 van start, waarbij er wordt opgeschaald van 580 deelnemers naar 1750 boeren in heel de provincie. De waterschappen (De Dommel, Aa en Maas, Brabantse Delta en Rivierenland) stappen voor het eerst in én het project wordt aangedragen bij het Rijk als ‘kansrijk’ voor een subsidie van 19 miljoen euro.”
- **Artikel:** [In gesprek met... ZLTO-voorzitter Wim Bens | Deltaplan Agrarisch Waterbeheer](#) (7 december 2021):
“...Hoe zijn jullie daar in Brabant en Zeeland mee bezig? ‘Met verdere opschaling van BodemUP. En met de spin-off: het bedrijfs-, bodem- en waterplan (BBWP). Daarin is het mogelijk om concreet afspraken vast te leggen – wat heb jij als boer gedaan om meer water vast te houden, te besparen? Of om uitspoeling of afspoeling van nutriënten te verminderen? Als dat geborgd is, dan mag ik als boer ook beregenen. Je wordt beloond als je je nek uitsteekt. Het bedrijfs-, bodem- en waterplan geeft voor de toekomst ook mooie kansen voor meer maatwerk.”
